

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУГЕЛЬ ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.77

**УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ
В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Тернопіль – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Дзюблюк Олександр Валерійович,
Тернопільський національний
економічний університет,
завідуючий кафедрою банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Корнєєв Володимир Вікторович,
Інститут економіки та прогнозування
НАН України,
заступник завідувача відділу
розвитку і регулювання фінансових ринків

кандидат економічних наук, доцент
Вожжов Сергій Павлович,
Севастопольський національний
технічний університет,
доцент кафедри фінансів і кредиту

Захист відбудеться «__»_____ 2009 року о ____ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська 11, корпус 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, майдан Перемоги, 3.

Автореферат розісланий «__»_____ 2009 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

М.П. Шаварина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап становлення ринкових відносин в економіці України характеризується посиленням ролі банківської системи у стимулюванні економічного зростання, що визначається активізацією кредитних вкладень комерційних банків у реальний сектор господарства. Кредитування як фундаментальна складова діяльності банків є головним джерелом забезпечення потреб підприємств у грошових ресурсах, слугуючи основою для збільшення інвестицій, сприяючи неперервності і прискоренню відтворювального процесу та зміцнюючи економічний потенціал суб'єктів господарювання.

За умов недостатнього рівня розвитку такого важливого сегменту фінансового ринку як ринок цінних паперів саме кредитна активність комерційних банків визначає перспективи стабільного функціонування і розвитку підприємств усіх галузей вітчизняної економіки. У той же час успішність та ефективність банківських кредитних вкладень у різні сектори господарства багато в чому залежить від можливостей менеджменту банківських установ здійснювати оптимальне формування і управління кредитним портфелем, забезпечуючи належну ефективність банківської діяльності при мінімально можливому рівневі ризику. Адже зростання масштабів банківського кредитування без належного врахування ризиків, що при цьому виникають, та можливостей ефективно управляти сформованим кредитним портфелем несе в собі загрозу для ефективного функціонування як окремих комерційних банків, так і банківської системи України загалом.

Недостатнє обґрунтування теоретичних засад організації кредитних відносин комерційними банками, шляхів вирішення проблем оптимізації кредитних операцій із клієнтами послаблює вплив кредиту на поліпшення якісних і кількісних показників функціонування банківських установ. Саме тому комплексна розробка теоретичних і практичних питань формування кредитного портфеля банків і визначення напрямів підвищення ефективності управління ним на сьогодні слід вважати одним із пріоритетних завдань у загальній системі заходів щодо удосконалення функціонування комерційних банків.

Відтак глибоке, всебічне дослідження особливостей формування кредитного портфеля комерційних банків з урахуванням умов перебігу ринкових трансформаційних процесів в економіці України, її інтеграції у світове господарство, посилення конкуренції між банками, впровадження новітніх банківських технологій видається особливо актуальним для сучасної теорії і практики організації банківської справи в нашій країні.

Вивченню питань організації кредитної діяльності комерційних банків присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних економістів, що характеризує важливе місце даної проблеми у числі пріоритетів банківської діяльності та обґрунтуванні шляхів її оптимізації. Суттєві надбання у дослідженні цих питань належать таким вітчизняним ученим як З.М.Васильченко, О.В.Васюренко, Н.І.Версаль, В.В.Вітлінський, С.П.Вожжов, А.С.Гальчинський, Д.Д.Гладких, І.С.Гуцал, О.В.Дзюблюк, О.Т.Євтух, Ю.А.Заруба, Б.С.Івасів,

О.А.Кириченко, В.В.Корнєєв, В.Д.Лагутін, Б.Л.Луців, І.О.Лютий, В.І.Міщенко, А.М.Мороз, Л.О.Примостка, К.Є.Раєвський, С.К.Реверчук, М.І.Савлук, Р.І.Тиркало, Я.І.Чайковський та інші. Вагомий внесок у дослідження зазначених аспектів належить і таким зарубіжним економістам як Б.Бухвальд, Д.Д.Ван-Хуз, Р.Г. Габбард, Е.Дж.Долан, Б.Едвардс, Є.Ф.Жуков, Г.Г.Коробова, Т.Кох, О.І.Лаврушин, В.Лексіс, Ю.С.Масленченков, Р.Л.Міллер, Ф.С.Мішкін, Е.Морсман, Г.С.Панова, М.А.Пессель, Ж.Рівуар, П.Роуз, Дж.Сінкі, А.М.Тавасієв, В.М.Усоскін.

Відзначаючи безсумнівну цінність та значимість проведених наукових досліджень, потрібно вказати, що у більшості праць розглядаються окремі питання організації кредитних взаємин банків із індивідуальними позичальниками, тоді як важливо розглянути ті аспекти позичкових операцій, які стосуються формування концептуальних засад управління кредитним портфелем банку загалом. Це пов'язано із тим, що підхід до оцінки кредитних вкладень банку, при якому кожна позичкова операція розглядається окремо, без зв'язку із іншими кредитами, що входять до портфеля, часто призводить до не виправданих ризиків та проблем із платоспроможністю банківських установ. Саме тому фундаментальну, системну розробку механізму управління кредитним портфелем комерційного банку та його вдосконалення слід вважати важливим завданням для сучасної теорії банківської справи як наукової бази практичних перетворень. Зазначені моменти визначають актуальність теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету як складова частина теми «Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів» (державний реєстраційний № 0106U011824) та теми «Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання» (державний реєстраційний № 0108U002110). Роль автора у виконанні цих тем полягала у здійсненні ряду розробок, що включають обґрунтування напрямів оптимізації порядку формування кредитного портфеля комерційних банків та удосконалення управління пов'язаними із цим ризиками банківської діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад організації кредитних відносин банківських установ з клієнтами та визначення шляхів оптимізації процесу формування кредитного портфеля комерційних банків. Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних завдань:

- уточнити сутність кредиту як економічної категорії та визначення змісту кредитних відносин;
- обґрунтувати основні сутнісні риси і закономірності розвитку кредитних відносин в умовах ринкової трансформації економічних процесів;
- дослідити сутність і функції комерційних банків як головних організаторів кредитних відносин;
- сформулювати чинники, що визначають роль і місце кредитних операцій у структурі активів комерційного банку;

- визначити поняття кредитного портфеля банку як окремої дефініції та обґрунтувати цілі банківської діяльності у процесі його формування;
- сформулювати фактори, що визначають необхідність ефективного управління кредитним портфелем з точки зору реалізації основних принципів та стратегічних цілей діяльності комерційного банку;
- визначити поняття організаційно-економічного механізму формування кредитного портфеля банку;
- на концептуальному рівні сформулювати порядок дій банківського персоналу щодо управління кредитним портфелем банку;
- визначити функції управління кредитним портфелем комерційного банку;
- виділити головні фактори впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля;
- дослідити механізм забезпечення дохідності кредитних операцій банків шляхом формування концепції процентної політики та її складових;
- обґрунтувати суть управління кредитним ризиком банківського кредитного портфеля та його головні методи;
- визначити переваги сек'юритизації як сучасного методу управління кредитним портфелем банку;
- виявити перспективні напрями мінімізації ризиків у процесі управління кредитним портфелем шляхом використання кредитних деривативів.

Об'єктом дослідження є кредитні відносини комерційних банків із позичальниками у процесі ринкового реформування економіки України.

Предметом дослідження є механізм формування і управління кредитним портфелем комерційного банку.

Методи дослідження. У процесі дисертаційного дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей організації кредитних операцій комерційних банків у різних секторах господарства; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів кредитних відносин банків з позичальниками; метод теоретичного узагальнення і порівняння для розкриття основних сутнісних аспектів кредиту та ролі і місця кредитних операцій у структурі банківських активів; метод аналізу і синтезу для оцінки ролі комерційних банків на фінансовому ринку у процесі трансформації грошових ресурсів на кредитні вкладення; метод причинно-наслідкового зв'язку для обґрунтування особливостей дії факторів впливу на структуру і якість кредитного портфеля банку; абстрактно-логічний метод для визначення шляхів удосконалення механізму управління кредитним портфелем комерційного банку.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з теорії і практики банківської справи і основ кредитування, законодавчі та нормативні акти, які регулюють діяльність комерційних банків, офіційні статистичні дані, інструктивні матеріали Національного банку України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні сукупності теоретичних підходів до організації діяльності комерційних банків,

пов'язаної із формуванням і управлінням їхніми кредитними портфелями у контексті тенденцій і закономірностей розвитку вітчизняної економіки в період становлення ринкових відносин. У процесі дослідження були отримані такі найбільш суттєві наукові результати:

вперше:

- сформульовано поняття організаційно-економічного механізму формування кредитного портфеля банку як системи прийомів, методів, заходів, які визначають умови і порядок дій комерційного банку із організації та управління кредитною діяльністю, що на рівні сукупності виданих кредитів дозволяє забезпечити належну прибутковість і мінімізацію ризиків. Виокремлення даної дефініції дозволяє акцентувати увагу на управлінському аспекті організації кредитних операцій на рівні комерційного банку в цілому, вказуючи на необхідність розгляду усіх наданих банком кредитів у їх сукупності та тісному взаємозв'язку для забезпечення стратегічних цілей банківської діяльності;

- розроблено концепцію формування кредитного портфеля комерційного банку, що передбачає ряд послідовних етапів реалізації банківським менеджментом підготовчо-аналітичних і формувально-коригуючих заходів, які забезпечують реалізацію стратегічних цілей кредитної політики і управління кредитними операціями у такий спосіб, щоб досягти максимальної дохідності за прийняттого рівня ризику. Перевагою такого концептуального рівня управління кредитним портфелем банку є охоплення всіх аспектів кредитної діяльності на рівні банківської установи загалом, а не лише взаємин із окремо взятими позичальниками;

- визначено дві базові функції управління кредитним портфелем комерційного банку: 1) інформаційно-аналітичну, що відображає можливості банку при формуванні кредитного портфеля відбирати раціональні напрями застосування кредиту і прогнозувати їх розвиток на перспективу, і 2) оптимізаційну, що надає банку можливості постійно поліпшувати структуру кредитних вкладень, визначати рівень їх захищеності та оперативно розробляти необхідні заходи щодо мінімізації кредитного ризику. Дані функції є відображенням конкретних аспектів практичної реалізації організаційно-економічного механізму формування банківського кредитного портфеля.

удосконалено:

- визначення поняття кредитного портфеля, котрий пропонується розглядати як сукупність наданих банком позичок, сформовану з метою отримання прийняттого рівня доходу та забезпечення платоспроможності банку при мінімальному рівні кредитного ризику. На відміну від існуючих підходів, які розглядають або загальний портфель банківських інвестицій або просту сукупність наданих кредитів, дане визначення акцентує увагу на ролі кредитного портфеля як єдиного об'єкта управління зі своєю структурою, класифікованою за типами позичальників, напрямиами вкладень, видами кредитів і умовами кредитування, а також із відповідним рівнем дохідності та кредитного ризику;

- формулювання функцій комерційного банку, серед яких в якості головної пропонується розглядати функцію організації кредитних відносин, що полягає у консолідації комерційними банками відтворювального потенціалу кредиту і

подоланні інформаційної, просторової і часової асиметрії в процесі перерозподілу тимчасово вільних коштів в економіці на засадах повернення і платності. Обґрунтування цієї функції, на відміну від існуючих (посередництва в кредиті чи фінансового посередництва), дає можливість комплексно розглянути роль банківських установ не як пасивних посередників, а як ініціаторів кредитних відносин та їх інституційної основи;

- обґрунтування концепції процентної політики як стратегії реалізації цілісної системи заходів, що здійснюються у процесі управління кредитним портфелем банку і спрямовані на встановлення оптимальних ставок позичкового процента, здатних забезпечити належний рівень дохідності кредитної діяльності банку. На відміну від існуючих підходів, що обмежуються простим визначенням сукупності витрат на формування кредитних ресурсів із додаванням маржі, пропонується концепція відображає таку спрямованість процентної політики, котра б надавала можливість найкращим чином забезпечити прибутковість як кожної окремої позичкової операції, так і кредитного портфеля банку загалом;

- визначення кредитного ризику через поняття ризику портфеля банківських кредитів, під яким слід розуміти імовірність зниження вартості або втрат банківських активів, пов'язаних із кредитними операціями, що зумовлено нераціональною структурою сукупності кредитних вкладень банку. Дана дефініція, характеризуючи сукупний кредитний ризик, тобто ризик кредитного портфеля банку загалом, доповнює існуючі поняття кредитного ризику, що переважно стосуються взаємин банків з індивідуальними позичальниками;

дістали подальшого розвитку:

- формулювання поняття кредитних відносин, що, на відміну від існуючих підходів, котрі переважно ототожнюють кредитні відносини із власне кредитом, дозволило виділити їх сутнісні ознаки (безперервність, нееквівалентність руху вартості, єдність цілей суб'єктів) та визначити їх як економічні відносини, які виникають між кредитором і позичальником, забезпечуючи оптимальне поєднання їх інтересів з приводу передачі вартості у тимчасове користування і включають конкретні форми видачі і погашення позичок;

- підходи щодо визначення суті кредитної політики банку як розробки й реалізації системи заходів з управління кредитним процесом комерційного банку, тобто процесом, що охоплює усі основні етапи формування кредитного портфеля і має стратегічними цілями забезпечення дохідності кредитних операцій і зниження кредитного ризику. Перевагою такого підходу є більш чітка предметизація відповідного напрямку діяльності банківської установи, кінцевим виразом чого є формування кредитного портфеля;

- визначення сутності управління кредитним ризиком банківського кредитного портфеля як сукупності системно організованих прийомів і методів, що дозволяють зменшити імовірність втрат банку внаслідок недосконалої структури кредитного портфеля, забезпечити дотримання принципів кредитування та досягнення стійких позицій банку на ринку. Дана дефініція відрізняється від існуючих підходів, що відображають більш загальні аспекти управління кредитним ризиком, не даючи уявлення про зміст відповідної роботи банку, направленої на оптимізацію саме його

кредитного портфеля.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Результатом вирішення комплексу поставлених у дисертації завдань є розробка сукупності пропозицій та рекомендацій практичного характеру стосовно удосконалення формування і управління кредитним портфелем комерційного банку, які включають наступні основні положення: 1) використання системи показників для оцінки якості кредитного портфеля; 2) удосконалення методики розрахунку і формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку; 3) пропозиції щодо забезпечення оптимального рівня доходності кредитних вкладень і мінімізації процентного ризику при формуванні кредитного портфеля; 4) рекомендації із удосконалення основних методів управління кредитним портфелем банку з метою зниження рівня ризику; 5) пропозиції щодо структурної організації діяльності банку у процесі управління кредитним портфелем; 6) визначення основних шляхів використання сек'юритизації та кредитних деривативів як перспективних напрямів удосконалення управління кредитним портфелем банку.

Наукові результати та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, отримали схвальну оцінку та використовуються у практичній діяльності АТ «Індекс-Банк» (довідка №15-858 від 9.07.2008р.), ВАТ «Кредобанк» (довідка №1354 від 24.04.2008 р.), ВАТ АБ «Укргазбанк» (довідка №401/499 від 05.09.2008 р.).

Наукові результати дисертаційного дослідження безпосередньо використовуються у навчальному процесі в Тернопільському національному економічному університеті при розробці методичного забезпечення й викладанні навчальних дисциплін «Банківські операції», «Кредитування і контроль», «Управління кредитним процесом» (довідка №126-06/1426 від 02.09.2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладені у дисертації і виносяться на захист, висновки, рекомендації та пропозиції отримані автором самостійно та є його науковим доробком.

Апробація результатів дисертації. Окремі положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на наукових семінарах кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету, а також пройшли апробацію та отримали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях: VIII Міжнародна науково-практична конференція «Наука і освіта» (Дніпропетровськ, 2005); Науково-практична конференція Чортківського інституту підприємництва і бізнесу. 2005р. (Чортків, 2005); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави» (Дніпропетровськ, 2005); Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (Суми, 2006); I Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку економіки України» (Чортків, 2006); Міжнародна науково-практична конференція «Наукова індустрія європейського простору – „2006”» (Дніпропетровськ, 2006); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові ресурси регіону: організація і управління» - (Івано-Франківськ, 2006); III Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів «Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації» (Сімферополь, 2007);

Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем» (Львів, 2007).

Публікації. Основні положення та найважливіші результати дисертаційного дослідження викладено у 21 науковій праці загальним обсягом 6,1 др.арк. З них 11 публікацій – у наукових фахових виданнях обсягом 4,4 др.арк., 10 – в інших виданнях обсягом 1,7 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 216 сторінках, що охоплюють 13 таблиць, 5 рисунків, 14 додатків. Список використаних джерел налічує 200 позицій на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Теоретичні основи організації кредитних відносин комерційних банків з клієнтами» присвячено дослідженню теоретичних аспектів організації кредитних операцій комерційних банків як основи формування банківського кредитного портфеля в умовах ринкової трансформації економічних процесів.

У роботі визначено необхідність категоріального аналізу змісту кредиту і кредитних відносин як основи для правильного розуміння ролі банків як їх головних організаторів, що є базою наукового обґрунтування сукупності пропозицій і рекомендацій, спрямованих на ефективну організацію кредитного процесу банківськими установами у тій частині, яка стосується грамотного, надійного і виваженого формування ними кредитного портфеля.

Оцінка генезису наукових пізнань про кредит, що відображає умови соціально-економічного розвитку суспільства, дозволила визначити декілька основних підходів до трактування його сутності: як форми руху позичкового капіталу, як вираження довіри, як реалізації його функцій, як форми суспільних відносин. Це дозволило, виявивши недоліки існуючих визначень, запропонувати власне трактування кредиту як системи економічних відносин, що забезпечують перерозподіл коштів на засадах повернення і платності, створюючи умови неперервності усіх стадій суспільного відтворення. Перевагою даного визначення є відображення у ньому одночасно і якісних параметрів кредиту (перерозподільчий характер, поверненість, платність), і його ключової ролі у забезпеченні неперервності відтворювальних процесів в економіці.

Також у розвиток понятійного апарату дисертації розмежовано поняття «кредит», «позичка» і «позика» з точки зору визначення ролі і місця кредиту в економіці, а також розуміння його сутності як економічної категорії, відмежовуючи від інших дефініцій, оскільки відносини позики передбачають розміщення боргових цінних паперів на фондовому ринку, а позичка відображає передусім об'єкт передачі вартості у тимчасове користування у вигляді матеріальних чи грошових цінностей.

У роботі підкреслено, що формою зовнішнього прояву кредиту є кредитні відносини, які запропоновано розглядати як економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу передачі вартості у тимчасове користування і включають конкретні форми видачі і погашення позичок. При цьому

в якості сутнісних ознак кредитних відносин обґрунтовано такі як: безперервність, нееквівалентність руху вартості, єдність цілей і інтересів суб'єктів.

Проведений аналіз змісту кредиту і кредитних відносин став основою для розуміння сутності банків як ринкових інститутів, котрі визначають головний спектр можливих альтернатив, доступних економічним агентам, які приймають участь в кредитних відносинах щодо вигідного розміщення їхніх коштів або залучення додаткових грошових ресурсів на тимчасовій основі. Цей підхід, на відміну від існуючих тлумачень змісту їхньої діяльності (операційний, підприємницький, фінансово-посередницький), дозволяє зосередити увагу на загальноекономічній ролі комерційних банків, що визначає їхню специфіку і сутнісні ознаки впливу на економіку через управління кредитним портфелем.

У дисертації обґрунтовано, що саме від здатності банків оптимальним чином здійснювати формування кредитного портфеля та управління ним залежать можливості ефективного розвитку банківської системи з точки зору забезпечення належного рівня стабільності і прибутковості їх діяльності. Необхідність оптимізації даного процесу зумовлена тим, що в структурі активних операцій банківських установ найбільша частка належить саме кредитним операціям, а відтак кредитування є основним джерелом банківських доходів.

Уточнено визначення поняття кредитного портфеля, у якому відтворені три ключові взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик. Це означає, що дані параметри найбільш доцільно аналізувати, прогнозувати і управляти ними не так з точки зору окремих наданих банком позичок у взаєминах із конкретними клієнтами, як із позицій усієї сукупності виданих кредитів в рамках кредитного портфеля комерційного банку.

Визначено, що коли йдеться про власне процес формування банківського кредитного портфеля, то як управлінський процес його найбільш доцільно розглядати у рамках певного механізму. При цьому у зв'язку із тим, що дана діяльність банку має на меті ефективну організацію кредитних операцій, тобто таку організацію, яка спрямована на досягнення певного економічного результату в плані отримання належного рівня доходу, то мову слід вести саме про організаційно-економічний механізм формування кредитного портфеля. Виходячи із цього, обґрунтовано поняття організаційно-економічного механізму формування кредитного портфеля банку (рис. 1). Даний механізм може бути умовно поділений на два ключові блоки: організаційний, що визначає повноваження і дії підрозділів комерційного банку із проведення кредитних операцій, і економічний, що відображає безпосереднє функціональне наповнення механізму відповідними прийомами і засобами щодо формування і управління портфелем банківських позичок.

Запропонований організаційно-економічний механізм формування кредитного портфеля містить у собі не все розмаїття організації кредитних відносин на рівні комерційного банку, а тільки їх конкретний функціональний аспект, пов'язаний із системною, цілеспрямованою діяльністю банківського менеджменту, направленою на утворення сукупності наданих банком кредитів у такому поєднанні і комбінації, яка дозволила б створити оптимальні умови для реалізації стратегічних завдань

кредитної діяльності банку. Тільки у такому контексті можна розглядати процес управління кредитним портфелем комерційного банку, який у вигляді відповідного механізму відображає ключові засади банківської кредитної діяльності.

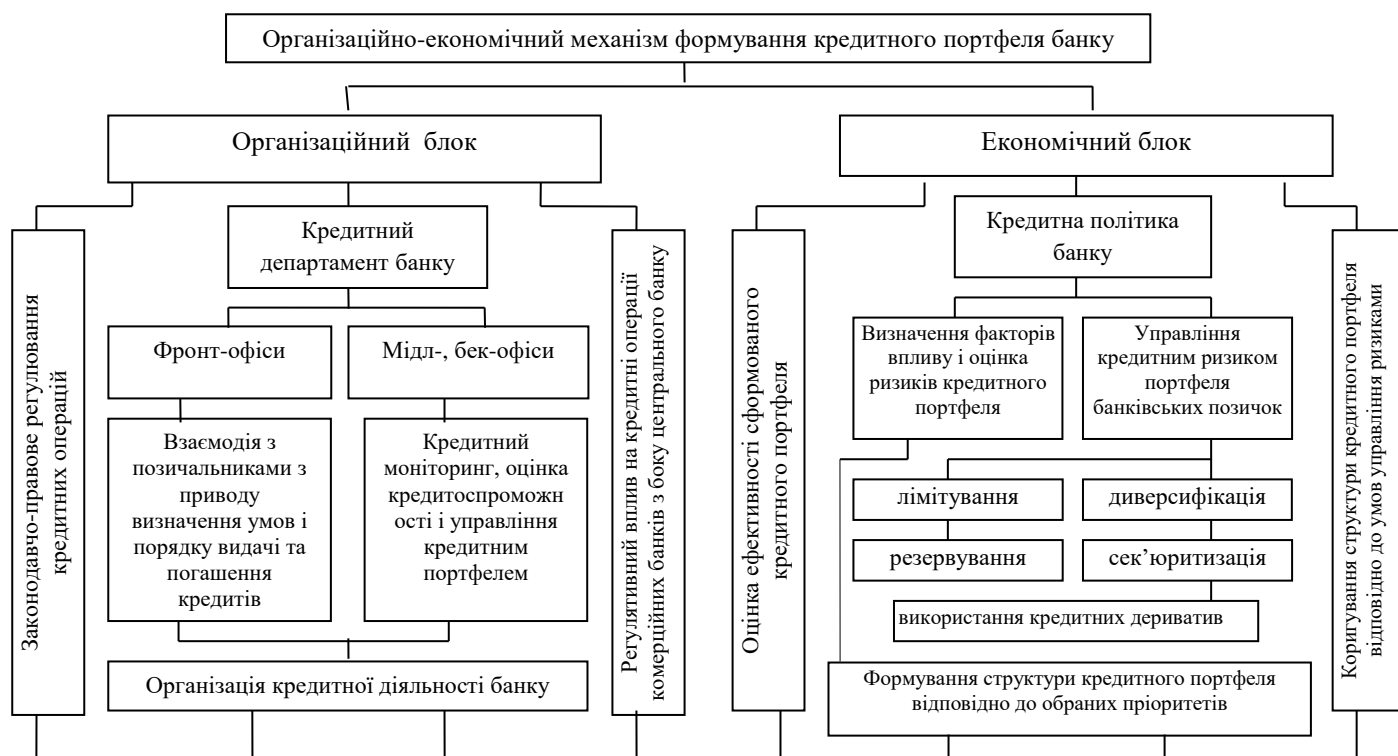

Рис. 1. Структура організаційно-економічного механізму формування кредитного портфеля банку

Розділ 2 «Організаційно-економічний механізм формування банківського кредитного портфеля в умовах ринкової трансформації економіки України» присвячено аналізу практичних аспектів формування кредитного портфеля комерційного банку, результати дослідження яких дозволили обґрунтувати базові напрями діяльності банків щодо реалізації стратегічних цілей кредитної політики, оцінки якості і структури кредитного портфеля та формулювання процентної політики для забезпечення дохідності банківських кредитних вкладень.

В основі даного механізму лежить кредитна політика банку, реалізація стратегічних цілей якої слугує підґрунтям для розробки концепції формування кредитного портфеля. Ця концепція потрібна для правильного розуміння банківським менеджментом своєї ролі і функцій у процесі реалізації практичних дій, спрямованих на оптимальну організацію кредитних операцій банків, кінцевим виразом чого є формування оптимального кредитного портфеля.

Структура концепції формування кредитного портфеля утворює цілий ряд послідовних етапів реалізації банківським менеджментом певних заходів щодо досягнення стратегічних цілей кредитної політики і управління кредитними операціями в такий спосіб, щоб досягти максимальної дохідності за прийняттого рівня ризику. Перевагою такого концептуального рівня управління кредитним портфелем банку є охоплення всіх аспектів кредитної діяльності на рівні банківської

установи загалом, а не лише взаємин із окремо взятими позичальниками. Запропоновано впровадження семи елементів даної концепції, які можуть бути умовно поділені на дві основні складові частини: 1) підготовчо-аналітичну і 2) формувально-коригуючу (табл. 1).

Таблиця 1

Структура концепції формування кредитного портфеля комерційного банку

<i>Складові частини концепції</i> як основа реалізації процесу управління кредитним портфелем	<i>Елементи концепції</i> як послідовні заходи банківського менеджменту із формування кредитного портфеля
1. Підготовчо-аналітична забезпечує вихідні засади реалізації кредитної політики банку	1) визначення завдань формування кредитного портфеля відповідно до стратегічних цілей кредитної політики 2) обґрунтування елементів концепції відповідно до сформульованих завдань 3) виділення головних факторів впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля 4) збирання та аналітична обробка інформації, необхідної для здійснення позичкових операцій
2. Формувально-коригуюча охоплює безпосереднє прийняття рішень щодо здійснення позичкових операцій і формування відповідної структури кредитного портфеля на основі обраних критеріїв його якості	5) визначення критеріїв оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку 6) формування структури кредитного портфеля у відповідності до розмірів груп класифікованих за ступенем якості кредитів 7) моніторинг кредитного ризику, формування резервів і коригування структури кредитного портфеля

У дисертації обґрунтовано, що визначені частини концепції можуть слугувати основою для вираження двох базових функцій процесу управління кредитним портфелем комерційного банку: 1) інформаційно-аналітичної, що передбачає здійснення комерційним банком усього комплексу заходів щодо підбору й аналізу інформації про можливості руху кредитних вкладень у різних сферах застосування на основі обраних параметрів якості взаємин із тими чи іншими позичальниками, що виражається прийнятним рівнем дохідності і ризику кредитних операцій, і 2) оптимізаційної, яка передбачає здійснення заходів із диверсифікації кредитного портфеля задля зниження рівня кредитного ризику та забезпечення надійного повернення наданих у тимчасове користування коштів.

Виділення головних факторів впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля є важливим етапом розробки цілісної концепції відповідної сфери банківської діяльності. З огляду на це, проаналізовано та оцінено дію макроекономічних факторів (загальний стан і динаміка економічного розвитку країни; фінансова політика уряду; грошово-кредитна політика центрального банку; особливості галузевого та регіонального розвитку господарства; рівень інфляції в країні; умови підприємницької діяльності; стан розвитку банківської системи в країні і рівень міжбанківської конкуренції) та мікроекономічних факторів (величина власного капіталу банку; структура і обсяги залучених ресурсів; досвід і

кваліфікація банківського персоналу). Необхідність врахування цих факторів пов'язана з потребою найбільш адекватно оцінити перспективи ефективного застосування власного капіталу і залучених ресурсів у кредитних операціях з метою досягнення основних стратегічних цілей кредитної політики при формуванні кредитного портфеля.

У дисертації наголошується, що необхідною умовою забезпечення ефективності позичкових операцій банку є оцінка якості кредитів, які утворюють його кредитний портфель. При цьому, якість кредитного портфеля комерційного банку означає формування такої його структури, яка б забезпечувала належний рівень його ліквідності та максимальний рівень дохідності банківської установи при мінімальному рівні кредитного ризику. Для оцінки якості сформованого банком кредитного портфеля запропоновано використовувати систему показників, що включають коефіцієнти чистої процентної маржі, недохідних позичок, несвоєчасного погашення виданих кредитів, захищеності від кредитного ризику, а також ступінь оновлення кредитного портфеля.

Управлінські рішення, які приймаються на основі системи показників якості кредитного портфеля, спрямовуються на зміну чи коригування кредитної політики у плані переорієнтації її пріоритетів між різними класифікаційними групами, за якими диверсифіковані кредитні вкладення, тобто стосуються кредитного портфеля банку загалом, що і передбачає формування кінцевої структури кредитного портфеля у відповідності до розмірів груп класифікованих за ступенем якості кредитів.

Важливим елементом концепції формування кредитного портфеля банку є моніторинг кредитного ризику, утворення резервів і коригування структури кредитного портфеля. Даний аспект управління кредитним портфелем передбачає контроль за дотриманням встановленої структури кредитного портфеля і відповідності цієї структури завданням щодо зниження ризиків, забезпечення дохідності та уникнення критичних для збереження ліквідності втрат.

Моніторинг кредитного ризику усього кредитного портфеля банку має передбачати застосування специфічних прийомів і методів мінімізації ступеня ризикованості позичкових операцій, до яких слід насамперед віднести диверсифікацію, встановлення внутрішньобанківських лімітів, а також формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків. На сьогодні створення комерційними банками відповідних резервів є фактично основним напрямом їх захисту від кредитного ризику, пов'язаного із неправильним управлінням кредитним портфелем. З огляду на це, наголошено, що оптимізацію процесу формування резервів для відшкодування втрат за кредитами слід розглядати як важливий елемент не лише поліпшення фінансового менеджменту у комерційних банках, але й удосконалення регулятивного впливу на їх кредитну активність з боку Національного банку України. Відтак, обґрунтовано ряд рекомендацій щодо удосконалення діючої методики розрахунку і формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку із акцентуванням уваги на необхідності підвищення якості оцінки кредитного ризику банку у взаєминах із позичальниками, а також встановленні більш жорстких вимог у

розроблених Національним банком нормативах створення резервів з огляду на об'єктивні проблеми функціонування економічної системи.

Доведено, що однією із найважливіших складових визначеного організаційно-економічного механізму формування банківського кредитного портфеля має бути наявність певної системи адекватних способів отримання банками прибутків, що визначає необхідність формування відповідної процентної політики. При цьому, наголошено на тому, що процентна політика банку має формуватися на основі чіткого документу, який би формувався у вигляді затвердженої належним чином концепції, котра б враховувала вплив усіх можливих факторів розвитку економіки та особливостей діяльності тих груп позичальників, на кредитне обслуговування яких орієнтований банк.

Зазначений документ повинен включати базові параметри управління кредитним портфелем комерційного банку з точки зору забезпечення належного рівня прибутковості позичкових операцій шляхом встановлення адекватної ціни на кредитні послуги. З огляду на це, визначено основні складові частини процентної політики комерційного банку як цілісного документа, а саме: 1) формування переліку і оцінка усіх можливих факторів впливу, які потрібно враховувати при визначенні процентних ставок за кредитами; 2) визначення особливостей і порядку розрахунку процентних ставок, що встановлюються банком за наданими позичками; 3) обґрунтування напрямів мінімізації процентного ризику, який супроводжує здійснення кредитних операцій банку і формування кредитного портфеля.

Розділ 3 «Перспективи оптимізації процесу управління кредитним портфелем комерційних банків» містить обґрунтування напрямів удосконалення механізму управління банківським кредитним портфелем з точки зору застосування новітніх прийомів і способів кредитного ризик-менеджменту на рівні портфеля банківських позичок.

Доведено, що необхідною умовою оптимального формування портфеля його кредитних вкладень є визначення комплексу заходів щодо мінімізації кредитного ризику за всією сукупністю здійснюваних банком позичкових операцій, тобто за кредитним портфелем. Домінуючу роль у вітчизняній банківській практиці управління ризиком кредитного портфеля відіграє лімітування, яке полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик. Завдяки встановленню лімітів кредитування банки можуть уникнути критичних втрат внаслідок необдуманого концентрування будь-якого виду ризику. Комерційні банки, розробляючи власну кредитну політику і стратегію управління кредитним портфелем, можуть встановлювати свої ліміти, що виражаються як в абсолютних величинах (сума кредиту у грошовому вираженні), так і у відносних показниках: коефіцієнтів, індексів, нормативних співвідношень.

У дисертації обґрунтовано, що оптимізація процесу управління ризиком банківського кредитного портфеля повинна здійснюватися також і за допомогою диверсифікації, яка полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (розмір капіталу, форма власності, клас кредитоспроможності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Основними видами диверсифікації мають

бути галузева, портфельна та географічна, за допомогою яких досягається зниження загального рівня ризику кредитного портфеля банку. Наголошено на тому, що використання даного методу з огляду на вплив зовнішніх чинників може мати лише обмежений характер і є найбільш оптимальним у поєднанні із іншими методами управління кредитним портфелем, зокрема такими як авторизація.

Авторизація є організаційно-функціональним методом управління ризиком кредитного портфеля банку, що полягає у розподілі повноважень у системі банківського менеджменту щодо прийняття рішень про видачу позичок і оцінки кредитного ризику. На практиці це означає, що управління кредитними ризиками в банківських установах має спиратися на певну організаційну структуру, яка охоплює всю банківську ієрархію та передбачає побудову структурних підрозділів банку за схемою поєднання діяльності трьох основних служб: фронт-офісу, мідл-офісу і бек-офісу.

У якості перспективного напрямку оптимізації управління ризиком кредитного портфеля банку запропоновано використання такого способу управління кредитним портфелем банку як сек'юритизація активів, яку визначено як специфічний спосіб управління кредитним портфелем комерційного банку, що передбачає випуск цінних паперів, джерелом платежів за якими слугують надані банком групи однорідних кредитів. Обґрунтовано основні схеми сек'юритизації, які можуть бути використані у вітчизняній банківській практиці, а також сформульовано фактори, що визначають ефективність сек'юритизації як інструмента управління кредитним портфелем банку, а саме: 1) зниження вартості кредитних ресурсів, яке досягається в першу чергу за рахунок ізолювання активів від кредитного ризику банку і переміщення активів у спеціальну юридичну особу із віддаленим ризиком банкрутства; 2) поліпшення фінансових показників банку; 3) диверсифікація джерел фінансування.

Нарівні із сек'юритизацією активів важливе значення можуть мати кредитні деривативи як новітній інструмент управління кредитним ризиком. Вони були розроблені спеціально для того, щоб банківські установи змогли контролювати величину кредитного ризику, відокремлюючи його від активів, і передавати його стороннім інвесторам, не порушуючи взаємин банку із позичальником. Визначено, що кредитні деривативи, як і всі похідні фінансові інструменти, володіють рядом переваг у порівнянні з базовим активом, надаючи банкам більш широкі можливості у питанні передачі кредитного ризику, аніж це можуть зробити традиційні способи забезпечення повернення кредитів. Крім того, використання кредитних деривативів для диверсифікації кредитних портфелів банків дозволяє зменшити вразливість банків стосовно системних ризиків, а можливість передачі кредитного ризику третій особі дозволяє банкам страхувати кредитний портфель і уникати ризику неповернення кредиту. Вибір оптимальної стратегії управління банківським кредитним портфелем за допомогою кредитних деривативів ґрунтується на операціях із їх купівлі чи продажу, виходячи із тих завдань, які ставить перед собою комерційний банк.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичні узагальнення та отримано нові вирішення наукових проблем, що виявляються у визначенні концептуальних підходів до оптимізації організаційно-економічного механізму формування та управління кредитним портфелем комерційного банку. Це дало можливість сформулювати наступні висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, що відображає вирішення основних завдань роботи відповідно до поставленої мети дисертації:

1. Виявлення недоліків існуючих підходів до визначення кредиту як економічної категорії (форми руху позичкового капіталу, вираження довіри, реалізації функцій, форми суспільних відносин) дало можливість запропонувати уточнене визначення кредиту із акцентуванням його ролі у забезпеченні неперервності розширеного відтворення. Кредитні відносини визначено як економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу передачі вартості у тимчасове користування і включають конкретні форми видачі і погашення позичок. Йдеться про такі відносини, які забезпечують поєднання інтересів кредитора і позичальника на основі використання оптимальних форм передачі вартості у тимчасове користування (об'єктів кредитування) і забезпечують на цій основі її поворотний рух в масштабах усієї економіки.

2. Основними сутнісними рисами як іманентні ознаки кредитних відносин, що визначають їх сутність, є: безперервність, нееквівалентність руху вартості, єдність цілей і інтересів суб'єктів, економічна самостійність суб'єктів. Особливості розвитку національної економіки в період ринкової трансформації безпосередньо позначаються на закономірностях розвитку кредитних відносин, найважливішими з яких є: розширення сфер функціонування по мірі реалізації реформ у різних секторах економіки; зростання ролі у системі регулятивних заходів впливу державної економічної політики на перебіг економічних процесів; зростання значення як основи забезпечення стабільного економічного зростання, що визначається можливостями ефективного поєднання потоків заощаджень і інвестицій; посилення значення як чинника оперативного забезпечити суб'єктів господарювання необхідною кількістю кредитних ресурсів як джерела платіжних засобів; зростання ролі кредитних відносин у стимулюванні кінцевого споживання населення; посилення ролі як економічного стимулу ефективного господарювання; зростання ролі як ключового чинника забезпечення оптимального перерозподілу ресурсів в економіці.

3. Комерційні банки є головною інституційною основою організації кредитних відносин в економіці. Аналіз позитивних і негативних моментів основних підходів до визначення їх сутності (операційний, підприємницький, фінансово-посередницький) дозволив визначити їх як ринкові інститути, що забезпечують організацію кредитних відносин і неперервність розширеного відтворення та через сукупність депозитних, кредитних і розрахункових операцій здатні впливати на обсяг платіжних засобів і динаміку грошової маси в економіці. Перелік основних функцій, здійснюваних комерційними банками, доцільно сформулювати у такому вигляді: організація кредитних відносин; організація платежів у господарстві;

створення кредитних засобів обігу. Виділення першої функції саме у такому вигляді дозволяє акцентувати увагу на загальноекономічній ролі комерційних банків як основних організаторів кредитних відносин.

4. Кредитні операції є головним видом активних банківських операцій, що визначається дією таких факторів: по-перше, кредитування є основним джерелом доходів банківських установ, що являє собою запоруку надійного і стійкого функціонування банків на фінансовому ринку; по-друге, економічний зміст діяльності комерційних банків, який виражається їхньою головною функцією – організації кредитних відносин – полягає насамперед в акумуляції тимчасово вільних грошових коштів і їх перерозподілі на кредитних засадах; по-третє, економічний ефект від реалізації кредитних операцій має важливе значення не лише з точки зору безпосередніх учасників кредитної угоди – а й з огляду на забезпечення неперервності відтворювальних процесів на рівні усього національного господарства.

5. Запропоновано визначення кредитного портфеля, яке відтворює три ключові взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик. Кредитний портфель банку надає відображення системоутворюючого аспекту організації кредитних відносин, що на рівні оптимального функціонування різних підрозділів банку, пов'язаних із проведенням кредитних операцій, визначає можливості реалізації цієї ключової банківської функції. Формулювання поняття кредитного портфеля має спиратися на основні принципи діяльності комерційного банку, що відображають конкретні умови його функціонування на ринку, а також стратегічні цілі. До їх числа належать: максимізація прибутку; забезпечення ліквідності; мінімізація ризиків; досягнення стабільної конкурентної переваги на ринку; забезпечення зростання вартості банку; найбільш повне задоволення потреб клієнтів; сприяння розвитку економіки.

6. Управлінський процес формування банківського кредитного портфеля найбільш доцільно розглядати у рамках певного механізму, виокремлення якого дозволяє акцентувати увагу на управлінському аспекті організації позичкових операцій на рівні комерційного банку в цілому, вказуючи на необхідність розгляду усіх наданих банком позичок у їх сукупності та тісному взаємозв'язку для забезпечення стратегічних цілей банківської діяльності.

7. Концептуальний підхід до визначення порядку управління кредитним портфелем банку дозволяє сформулювати порядок дій банківського персоналу, що відображає основні складові відповідної концепції: визначення завдань формування кредитного портфеля відповідно до стратегічних цілей кредитної політики; обґрунтування елементів концепції формування кредитного портфеля відповідно до сформульованих завдань; виділення головних факторів впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля; збирання та аналітична обробка інформації, необхідної для здійснення позичкових операцій; визначення критеріїв оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку; формування структури кредитного портфеля у відповідності до розмірів груп класифікованих за ступенем якості кредитів; моніторинг кредитного ризику, формування резервів і коригування структури кредитного портфеля.

8. Сформульована концепція може слугувати основою для вираження двох базових функцій управління кредитним портфелем комерційного банку: 1) інформаційно-аналітичної, що передбачає здійснення банком комплексу заходів з підбору й аналізу інформації про можливості руху кредитних вкладень у різних сферах застосування на основі обраних параметрів якості взаємин із позичальниками, що виражається прийнятним рівнем доходності і ризику кредитних операцій, і 2) оптимізаційної, яка передбачає здійснення заходів із диверсифікації кредитного портфеля у задля зниження рівня кредитного ризику та забезпечення надійного повернення наданих у тимчасове користування коштів.

9. Головні фактори впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля відображають дію макроекономічних аспектів (загальний стан і динаміка економічного розвитку країни; фінансова політика уряду; грошово-кредитна політика центрального банку; особливості галузевого та регіонального розвитку господарства; рівень інфляції в країні; умови підприємницької діяльності; стан розвитку банківської системи в країні і рівень міжбанківської конкуренції) та мікроекономічних аспектів (величина власного капіталу банку; структура і обсяги залучених ресурсів; досвід і кваліфікація банківського персоналу), що дозволяє найбільш адекватно оцінити перспективи ефективного застосування власного капіталу і залучених ресурсів у кредитних операціях з метою досягнення основних стратегічних цілей кредитної політики.

10. Важливою складовою організаційно-економічного механізму формування банківського кредитного портфеля має бути наявність певної системи адекватних способів отримання банками прибутків, що визначає необхідність формування відповідної процентної політики. Основними складовими процентної політики банку мають бути: 1) формування переліку і оцінка усіх можливих факторів впливу, які потрібно враховувати при визначенні процентних ставок за кредитами; 2) визначення особливостей і порядку розрахунку процентних ставок, що встановлюються банком за наданими позичками; 3) обґрунтування напрямів мінімізації процентного ризику, який супроводжує здійснення кредитних операцій банку і формування кредитного портфеля.

11. Управління кредитним ризиком банківського кредитного портфеля доцільно визначити як сукупність системно організованих заходів, прийомів і методів, серед яких головними є: 1) лімітування, яке полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик; 2) диверсифікація, що передбачає розподіл кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками, так і за умовами діяльності; 3) авторизація, що є організаційно-функціональним методом управління ризиком кредитного портфеля банку, який полягає у розподілі повноважень у системі банківського менеджменту.

12. Важливими напрямами підвищення ефективності управління кредитним портфелем банку є сек'юритизація активів та використання кредитних деривативів. Процес сек'юритизації не тільки дозволяє залучити кошти для розвитку банку, але й істотно покращує його нормативи, підвищує фінансову стійкість банку, розчищає його баланс і дозволяє гнучко управляти кредитним портфелем в плані мінімізації

ризиків. Використання кредитних деривативів може бути оптимальним способом управління кредитними портфелями для вітчизняної банківської практики. Такі види кредитних деривативів, як кредитні дефолтні свопи, свопи на сукупний дохід, «пакетні» (або «корзинні») свопи, а також зв'язані кредитні ноти, можуть бути використані для вибору оптимальної стратегії управління кредитним портфелем, що ґрунтується на операціях із їх купівлі чи продажу, виходячи із тих завдань, які ставить перед собою комерційний банк.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Бугель Ю. В. Проблеми оптимізації кредитного портфеля кредитного банку / Ю. В. Бугель // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія : економіка. – 2002. – № 10. – С. 128 – 130 (0,3 д. а.).

2. Бугель Ю. В. Суть та значення кредиту в умовах ринкового реформування економіки / Ю. В. Бугель // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : зб. наук. праць. – Тернопіль : Екон. думка, 2005. – Вип. 10. – С. 65–71 (0,36 д. а.).

3. Бугель Ю. В. Основні засади організації та напрями вдосконалення кредитних відносин комерційних банків з клієнтами / Ю. В. Бугель // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: економіка.– 2005. – № 18. – С. 143–146 (0,34 д. а.).

4. Бугель Ю. В. Оптимізація кредитних відносин за умов ринкової трансформації економіки / Ю. В. Бугель // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2005. – Вип. 4. – С.19–26 (0,4 д. а.)

5. Бугель Ю. В. Основні аспекти розвитку кредитного ринку України в умовах ринкового реформування економіки / Ю. В. Бугель // Збірник наукових праць кафедри управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил Тернопільського державного економічного університету. – Вип. 10. – Тернопіль : Екон. думка, 2005. – С. 224–226 (0,3 д. а.).

6. Бугель Ю. В. Аналіз якості структури кредитного портфеля комерційних банків в ринкових умовах господарювання / Ю. В. Бугель // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : зб. наук. праць. – Тернопіль : Екон. думка, 2006. – Вип. 11. – С. 51–57 (0,3 д. а.).

7. Бугель Ю. В. Удосконалення управління кредитним ризиком у процесі формування кредитного портфеля банку / Ю. В. Бугель // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки.– 2006.– С.125–132 (0,5 д.а.).

8. Бугель Ю. В. Основні шляхи вдосконалення методів управління кредитним ризиком в Україні / Ю. В. Бугель // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: зб. наук. праць. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаніка, 2007. – Вип. III. – Т. 2. – С. 105–110 (0,4 д. а.).

9. Бугель Ю. В. Перспективи оптимізації механізму управління кредитним портфелем комерційних банків / Ю. В. Бугель // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць Київ. нац. екон. ун-ту ім. В. Гетьмана. – Київ: Формат, 2006. – Вип. 7. – С. 27– 35 (0,5 д. а.).

10. Бугель Ю. В. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника / Ю. В. Бугель // Банківська справа. – 2007. – № 4. – С. 54–59 (0,5 д. а.).

11. Бугель Ю. В. Напрямки удосконалення системи банківського кредитування позичальників / Ю. В. Бугель // Світ фінансів. – 2008. – № 2. – С. 132–136 (0,5 д. а.)

В інших виданнях:

1. Бугель Ю. В. Комерційні банки у системі кредитних відносин в економіці перехідного періоду / Ю. В. Бугель // Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції „Наука і освіта – 2005”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 19–20 (0,1 д. а.).

2. Бугель Ю. В. Проблеми організації банківського кредитування в Україні / Ю. В. Бугель // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави”. Т. 2. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – С. 31–33 (0,12 д. а.).

3. Бугель Ю. В. Організація кредитного процесу комерційних банків в Україні / Ю. В. Бугель // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. Випуск 207, т. II. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2005. – С. 473–478 (0,3 д. а.).

4. Бугель Ю. В. Основні проблеми та шляхи розвитку кредитного ринку України / Ю. В. Бугель // Тези доповідей науково-практичної конференції Чортківського інституту підприємництва і бізнесу. – Чортків : Поліграфіст, 2005. – С. 11–14 (0,3 д. а.).

5. Бугель Ю. В. Проблеми і перспективи удосконалення процесу управління кредитним портфелем комерційних банків / Ю. В. Бугель // Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції „Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика”. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – С. 96–98 (0,1 д. а.).

6. Бугель Ю. В. Основні шляхи вдосконалення методів управління кредитним ризиком в Україні / Ю. В. Бугель // Тези доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції „Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку економіки України”. – Тернопіль : Терно–граф, 2006. – С. 374–376 (0,13 д. а.).

7. Бугель Ю. В. До питання управління кредитними ризиками комерційних банків / Ю. В. Бугель // Матеріали I Международной научно-практической конференции „Научная индустрия европейского континента – 2006”, (Днепропетровск, 1 – 15 декаб. 2006 г.). – Днепропетровск : Наука і освіта, 2006. – С.20–21 (0,1 д. а.).

8. Бугель Ю. В. Шляхи вдосконалення практики кредитування суб'єктів ринку в Україні / Ю. В. Бугель // Труды III Международной научно-практической конференции аспирантов и студентов „Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации” (Симферополь 21–23 марта 2007 г.). – Симферополь: Центр стабилизации, 2007. – С. 22–23 (0,1 д. а.).

9. Бугель Ю. В. Оптимізація шляхів визначення кредитоспроможності позичальника / Ю. В. Бугель // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Фінансові ресурси регіону: організація і управління». – Івано-Франківськ: ПП Курилюк, 2007. – С. 117–119 (0,2 д. а.).

10. Бугель Ю. В. Оптимізація сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника / Ю. В. Бугель // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем”. – Львів: Поліграфіст, 2007. – С. 268–272 (0,2 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Бугель Ю.В. Управління кредитним портфелем комерційного банку в ринкових умовах господарювання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2009.

Дисертація присвячена дослідженню основних сутнісних рис та закономірностей розвитку кредитних відносин, а також змісту діяльності комерційних банків як інституційної основи їх організації. Обґрунтовано необхідність ефективного управління кредитним портфелем банку як головної складової його активів, для чого сформульовано поняття організаційно-економічного механізму формування банківського кредитного портфеля, що на рівні сукупності виданих банком позичок дозволяє забезпечити належний рівень прибутковості банку і мінімізацію ризиків.

Запропоновано концепцію формування кредитного портфеля комерційних банків як основу реалізації стратегічних цілей кредитної політики. Визначено основні методи оцінки якості і структури кредитного портфеля як необхідної умови ефективності позичкових операцій, а також механізм забезпечення дохідності кредитних вкладень банків шляхом реалізації адекватної процентної політики. Обґрунтовано практичні рекомендації щодо удосконалення управління ризиком кредитного портфеля банку.

Ключові слова: кредит, кредитні відносини, комерційний банк, кредитний портфель, кредитна політика, позичка, процентна політика, ризик кредитного портфеля.

АННОТАЦИЯ

Бугель Ю.В. Управление кредитным портфелем коммерческого банка в рыночных условиях хозяйствования. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет. – Тернополь, 2009.

Диссертация посвящена исследованию основных сущностных черт и закономерностей развития кредитных отношений, а также содержания деятельности коммерческих банков как институциональной основы их организации. Обоснована необходимость эффективного управления кредитным портфелем банка как главной составляющей его активов, для чего сформулировано понятие организационно - экономического механизма формирования банковского кредитного портфеля. Данный механизм определен как система приемов, методов и средств, определяющих условия и порядок действий коммерческого банка по организации и управлению кредитной деятельностью, что на уровне совокупности выданных ссуд позволяет обеспечить надлежащий уровень прибыльности банка и минимизацию рисков.

Обоснована концепция формирования кредитного портфеля коммерческих банков в качестве необходимого условия реализации стратегических целей кредитной политики. Данная концепция представляет собой целостный документ,

определяющий последовательность реализации практических мероприятий банковского менеджмента, касающихся управления портфелем банковских ссуд с целью обеспечения максимальной прибыльности кредитных операций при приемлемом уровне риска. Рассмотрено и оценено действие главных факторов влияния на возможности оптимального формирования коммерческим банком своего кредитного портфеля. Предложена система показателей для оценки качества сформированного банком кредитного портфеля. Исследован механизм обеспечения прибыльности кредитных операций банков путем реализации адекватной процентной политики, являющей собой систему мероприятий, которые осуществляются в процессе управления кредитным портфелем банка и направлены на установление оптимальных ставок ссудного процента, способных обеспечить надлежащий уровень прибыльности кредитных операций и минимизацию сопровождающих их рисков.

Определены основные методы управления кредитным риском банковского кредитного портфеля и перспективы их совершенствования в отечественной банковской практике. Сформулированы предложения по улучшению структурной организации деятельности банка в процессе управления кредитным портфелем. Предложены практические рекомендации, связанные с оптимизацией управления кредитным портфелем банка путем внедрения в банковскую практику таких методов как секьюритизация активов и использование кредитных деривативов.

Ключевые слова: кредит, кредитные отношения, коммерческий банк, кредитный портфель, кредитная политика, заем, процентная политика, риск кредитного портфеля.

ANNOTATION

Bugel U.V. Commercial bank's credit portfolio management in market conditions managing. - Manuscript.

Thesis for a candidate's degree. Specialty 08.00.08.- money, finance and credit. - Ternopil National Economic University. - Ternopil, 2009.

The dissertation is devoted to the research of the main essential features and credit relations development objectives and to the commercial banks content as institutional basis of their organization. It is substantiated the necessity of the credit portfolio effective management as a main constituent part of its assets, for what the concept of the banking credit portfolio organizational economic mechanism formulation is enunciated, that, under the aggregate loans issued by the banks, allows to ensure a bank's proper benefit level and risks' minimization.

The commercial bank's credit portfolio formulation conception as the credit policy strategic aims realization basis is formulated.

Main methods of quality estimation and portfolio's structure as the necessary condition of the loan transactions effectiveness and mechanism of credit input profits by the adequate percentage policy realization are determined. Practical recommendations concerning the management of bank's credit portfolio risks improvement are suggested.

Key words: credit, credit relations, commercial banks, credit portfolio, credit policy, loan, percentage policy, credit portfolio risk.